

**R. P. Ferdinandi De Castro Palao, Legionensis Soc. Iesv,
Sacrae Theologiae Professoris, Et sanctae Inquisitionis
Qualificatoris & Consultoris; Operis Moralis, De Virtutibus,
Et Vitiis Contrariis, In ...**

De Virtute Religionis, Et Ei Annexis; Continens septem Tractatus
Theologiae Moralis praecipuos. Primus, in ordine septimus, est de Oratione
... Septimus, & latissimus, de Beneficiis Ecclesiasticis

Castro Palao, Fernando de

Lugduni, 1669

Explicatur essentia religionis. Punct. 1

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76561](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76561)

De Oratione & Deotione in communi.

In triplicem disputationem Tractatum hunc divido.

- In prima tracto de iis, quæ ad orationem in communi pertinent.
- In secunda de iis, quæ ad horas canonicas priuatim recitatas attinent.
- In tertia de iis, quæ pertinent ad horas canonicas publicè recitatas.

DISPUTATIO I.

De Oratione & Deotione in communi.

PUNCTUM I.

Explicatur essentia religionis.

- 1 Unde dicatur religio.
- 2 Definatur religio.
- 3 Quodnam est obiectum religionis.
- 4 Quomodo distinguatur hæc virtus à reliquijs.
- 5 Probatur non distinguari religionem, qua colitur Deus, ab ea qua coluntur Sancti.
- 6 Distingui cum communi sententia defenditur.
- 7 Ob diuersas perfectiones Dei, & diuersa beneficia nobis collata non distinguuntur religio.

ANTERQVAM in particulatè de actibus religionis instituiamus sermonem, oportet explicare quid sit religio, & quotuplex, & qua ratione ab alijs virtutibus distinguatur. Et primò præmittendum est, nos in præsentì non loqui de religione, prout est quidam status, quo plures obstructi castitatis, paupertatis, & obedientiæ votis congregantur in vnum, vt Deo perfectius famulentur. Neque de generali statu Ecclesiæ Catholice, qui etiam religio Christiana dicitur, quia verum Dei cultum continet, & extra quam nullus alius est. Sed loquimur de virtute religionis, qua mouetur hunc cultum Deo debitum exhibere. Hæc igitur virtus nomine religionis appellata est ab aliquibus Doctoribus; quia ea, quæ in Dei cultum cedunt relegata sunt, & separata à communi vsu. Alijs placet dici à relegendo; quia sæpè relegenda, & reuoluenda sunt, quæ ad Dei cultum pertinent, vt dixit Cic. 2. de nat. Deorum sequitur Iudor. lib. 10. *ethymol. cap. 17. lit. D. in prin.* Alij existimant dici à realigendo; quia iterum Deum eligimus, quem peccando reieceramus. Sic August. de ciuit. c. 4. Sed præ omnibus Lactant. lib. 4. de vera sapient. cap. 28. veritatem attingit, dicens religionis nomen deriuari à religando; quia ipsa religio nos Deo vniamur, & religamur. Consentit August. lib. 1. de vera relig. cap. vlt. qui primam suam ethymologiam retractat lib. 1. *reuerent. cap. 13.*

2. Est igitur religio virtus moralis, quæ Deo tanquam omnium creatori, & Domino debitum cultum, & honorem exhibet. Sic omnes DD. cum D. Thom. *quæst. 81. art. 1.* Esse autem virtutem dubitari non potest; siquidem eius obiectum, & materia, circa quam versatur, est cultus Deo debitus, quæ est valde honesta, rationique conformis. Quod autem sit virtus moralis, & non theologica, inde probatur; quia non respicit Deum, vt immediatum obiectum, sed respicit eius cultum, & reuerentiam. Item religio est pars quædam potestatis iustitiæ, quia est ad alterum, scilicet Deum; qui intendit reddere debitum honorem. Ergo est virtus moralis. Quod amplius constabit ex dicendis. Cum autem dicimus officium huius virtutis esse debitum Deo cultum exhibere, non est intelligendum, quod quilibet cultus ex præcepto rigoroso debeat; sæpè enim colimus Deum, & honoramus actibus non obligatorijs, sed voluntarijs. Sed est intelligendum, quod in genere debeat cultus, & honor Deo exhibendus pro possibilitate nostra, cui debito, etiam quoad exercitium non semper debeat, sit satis tum spontaneum, tum debitum honorem illi deferendo.

3. Hinc constat quodnam sit obiectum huius virtutis. Est, inquam, immediatum eius obiectum, quilibet actus, siue internus, siue externus, quo diuinam excellentiam nobis superiorem esse protestemur. Actus verò à religione elicitus est affectus, quo hic actus honoratiuus intenditur. Deus autem est obiectum immediatum, cui talis actus honoratiuus deferatur, quod exemplo iustitiæ fieri potest manifestum. Velle proximo reddere ius suum, illatumque conferre actus est iustitiæ, cuius obiectum est ipsa redditio. Persona, circa quam redditio versatur est proximus. Ita in præsentì voluntas honorandi Deum, reddendique illi debitum cultum, est immediatus actus religionis, ipsa verò honoratio cum submissione propria est obiectum; Deus autem est persona, circa quam hæc honoratio versatur; & cuius bonum, & quasi commodum per eum intenditur.

Dices: sæpè nos honorare Sanctos, eorumque imagines, & reliquias venerari, & ministris Ecclesiæ decimas solimus, & tamen Deus per hæc immediatè non videtur attingi, vt persona, cui honor deferatur. Ergo religio non respicit immediatè Deum, vt personam, cui deferatur honor. Respondeo, dupliciter nos posse Sanctos honorare, vel secundum modum excellentiam, vel vt sunt templa Dei, in eisque Deus habitare censetur. Si primo modo honorentur; eorum honoratio ad virtutem religionis non pertinet; pertinet tamen si secundo modo honorentur, & tunc non tam Sancti, quam Deus honoratur, ipsique honor deferatur. Idemque dicendum est de veneratione facta imagini. Non enim Deus excluditur ab eius veneratione, sed potius ipse est, quid in imagine veneratur. Solutio autem decimarum facta Ecclesiæ ministris est quædam diuinæ excellentiæ & supremi domini præfatio: ac proinde licet vtilitas temporalis illius actionis hominibus deferatur; quia tamen in præfationem diuinæ excellentiæ deferatur; ideo Deus est per illam cultus, & honoratus.

4. Ex his facile colligitur distinctio huius virtutis religionis à reliquis omnibus. Nulla enim virtus est quæ hoc modo Deum respiciat. Nam Theologales virtutes Fides, Spes, & Charitas Deum alio diuino modo respiciunt. Nam fides, respicit Deum sub ratione primæ veritatis, Spes sub ratione summi boni nostri. Charitas sub ratione summi boni verè & propter se amabilis. At religio respicit Deum vt summè excellentem nobisque superiorem; ac proinde dignum summo cultu & veneratione. Neque inde fit religionem esse virtutem Theologicalem, sicut est Fides, Spes, & Charitas; nam ad hoc vt effectus virtutis theologalis, debet Deum immediatè vt propriam materiam attingere, sicuti facit Fides, & Spes, & Charitas. Nam fides immediatè credit Deum esse infallibilis veritatis, spes illum sperat possidendum, charitas amat. At religio non immediatè Deum attingit, sed attingit eius cultum; quia cultum Deo propter eius excellentiam deferat: ac proinde cultus, & veneratio est eius immediatum obiectum; & consequenter virtus Theologalis non est, sed ab illis distincta. Sic D. Thom. ab omnibus receptus 1. 2. *quæst. 81. art. 4. & 5.* Ab alijs autem virtutibus constat distinctam esse; quod facile videri potest si per singulas discurramus; neque potest esse aliqua difficultas.

Et primò à iustitia rigorosa distinguitur; quia iustitia rigorosa est ad alterum cum æqualitate, at religio non potest æqualitatem constituit. Nunquam enim Deum ita honorabis, quòd ipse maiori honore dignior sit. Secundò, ab obedientia religio distinguitur; quia obedientia respicit conformitatem subditi cum Superioris voluntate: at religio respicit reuerentiam ipsi superiori exhibitam, exhibere autem obedientiam & cultum, quid distinctum est ab obedire. Et licet qui obedit alteri, dicatur largè illum colere; ac formalitèr illi obedientiam non intendit. Tertio differt à pietate. Quia officium proprium penitentis est, Deo debitum pro peccatis suis satisfactionem reddere; in qua propriè non attenditur excellentia Dei. Quarto, à virtute fidelitatis & gratitudinis erga Deum distinguitur, quia fidelitas respicit solutionem promissi, quia promissum est, sub qua ratione non attingitur à religione. Gratiitudo respicit beneficij accepti quasi compensationem. Ergo ab omnibus iis distinguitur.

5. Maior est difficultas, an colatur Sanctus, & ratio difficultatis est; quia charitas, qua amatur Deus & proximus propter Deum amatur, eadem est. Ergo etiam eadem erit religio, qua Deus & Sancti propter ipsam coluntur. Quòd si dicas, hoc verum esse de cultu, qui Sanctis exhibetur; vt sunt Dei imagines, ipsamque re præsentant; non tamen de cultu Sanctis exhibito, vt sanctitatem habent & gloriam obtinent; quia ratione huius sanctitatis digni sunt honore alio distincto ab eo quo Deus ipse honoratur. Adhuc non satisfacis; quia illa sanctitas ad Deum refertur, estque illius participatio. Ergo facta reuerentia ipsi Sancto propter sanctitatem sit reuerentia Deo, à quo sanctitatem accipit, & ad quem refertur. Ergo ad eandem virtutem pertinet vtrique reuerentia. Sicut honor exhibitus legato Regis quatenus talis est, non est distinctus ab eo, qui exhibetur Regi, sed ad eundem habitum spectat. Et ita tenet Masius in 3. q. 8. *art. 1. in fine.* & probabile reputat Lessius lib. 2. cap. 36. *duo 3. n. 16.*

6. Nihilominus retinenda est communis sententia affirmans cultum exhibitum Sanctis ob sanctitatem ipsi inherentem pertinere ad diuersam religionis virtutem ab ea, ad quam pertinet cultus Deo exhibitus, vel exhibitus Sanctis qua Deum re præsentant. Sic D. Thom. 2. 2. q. 82. *art. 4. & q. 163. art. 3.* Bonauent. Richard. Gabriel, Durandus, & alij in 3. d. 9. Suarez lib. 2. de habitu religionis, cap. 5. n. 4. Lessius lib. 2. c. 36. *duo 3. n. 16.*

Et segg. idemque insinuant sancti Partes affirmantes Deum adorari adoratione laetitia, Sanctos dulcia. Ratio est, quia ubi est diuersa ratio formalis cultus, ibi est diuersus cultus, diuersaque virtus, sed in cultu exhibitio Deo est diuersa ratio formalis à cultu exhibitio sanctis, quò à Sancti sunt. Nam Deus ob excellentiam increpam colitur, Sancti verò ob excellentiam creatam & participatam. Ergo: Neque obit hanc Sanctorum excellentiam dicere ordinem intrinsecum ad diuinam: quia non attingitur vt dicitur ordinem, sed quatenus in se est quoddam bonum excellens reddens hominem dignum honore. Licet enim qualibet creatura intellectualis dicat ordinem ad Deum: nihilominus tamen potest per se esse digna aliquo honore distincto ab eo, quo Deus est dignus, quia habet excellentiam distinctam ab illo. Et hinc colligi potest differentia, quæ est inter reuerentiam exhibitam imaginibus Christi, & reuerentiam exhibitam Sanctis quatenus tales sunt. Nam quodammodo Christi adoratur & colitur, non adoratur & colitur ob aliquam excellentiam ipsi inherentem: sed ob excellentiam, quæ in prototypo & exemplariis reperitur, & quatenus illud respicit, ita vt exemplar sit quod formaliter adoratur, & cui nos formaliter submittimus, imaginem autem materialiter tantum. At Sanctus, quia sanctus est, habet propriam excellentiam distinctam ab excellentia diuina, quæ illum dignum honore facit ac proinde potest distinctam virtutem, vt honoratur ab eis, quam petit ipse Deus.

7 Sed inquit, An ob diuersas perfectiones in Deo existentes, vel ob diuersa beneficia nobis collata, debeatur ipsi diuersus cultus, & religio specie distincta?

Respondeo, nequaquam deberi diuersam, sed vnã eandem specie: quia est vnica & simplex ratio colendi Deum adoratione laetitia, nempe esse primum principium, à quo omnia dependent. Sed ratio primi principij prouidentiam, sapientiam, bonitatem, omnipotentiam, reliquaque diuinas perfectiones continet: quia omnes continere debet vt sit principium & origo totius esse. Ergo Deus secundum omnes honoratur. Ergo ob diuersas in Deo perfectiones non variatur cultus. Et ita tradit D. Thom. q. 41. art. 3. ad 1. Et q. 84. art. 1. ad 2. & multis probat Suarez lib. 1. de relig. cap. 6. n. 4. Lessius lib. 2. cap. 36. dub. 4. n. 26.

Neque item ob diuersa beneficia, Creationis scilicet, Redemptionis & iustificationis, &c. nobis collata debemus Deo diuersum cultum specie, sed vnã & eundem. Quia beneficia non sunt ratio formalis ob quam Deus colitur, & honoratur, sed est ipsa diuina excellentia, à qua illa beneficia proueniunt. Diuina enim excellentie nos submittimus & paremus: beneficia autem solum sunt causa ob quam hæc submissio & obediencia debetur. Si enim à Deo nullam dependentiam haberemus, nihilque ab illo esset acceptum, non appareret quomodo obligati essemus ipsum reuereri & colere? Quia ergo eius esse est ita perfectum, vt omnia ab illo necessario pendeant, ideo illum colimus, & ex obligatione colimus, licet causa huius obligationis multiplex sit. Vide Lessium lib. 2. cap. 36. dub. 4.

PUNCTUM II.

Quid sit deuotio, oratio, laus, & gratiarum actio, & quotuplex.

1. Definitur deuotio, & unde excipitur, & quæ ratione ad religionem pertinet.
2. Oratio definitur & probatur esse religionis actum.
3. Petitionem esse actum voluntatis, tamen si operationem intellectus supponat.
4. Laus & gratiarum actio quomodo ad orationem & religionem pertineant.
5. Quæ sit oratio mentalis, quæ vocalis.

Inter præcipuos religionis actus hi numerantur à D. Thoma q. 82. & 83. Dicendum ergo est primum cum eodem Doctore Angelico q. 82. art. 1. Deuotionem esse actum voluntatis hominis offerentis seipsum Deo ad ei inferendum. Qui enim se offert ad seruandam alteri, illius deuotus dicitur. Dupliciter autem te Deo offerre potes. Primum, solo proposito & desiderio. Secundo, voto & iuramento. Si primo modo te offeras, gratum te exhibes Deo, sed gratiorum secundo modo, vt ipse iam sis omnino deuotus & obligatus diuino famulari.

Ex huiusmodi oblatione præcipue seruienti nascitur quædam specialis & sensibilis laetitia, quæ solet communiter deuotio nuncupari, cum tamen verè & proprie deuotio non sit, sed affectus illius. Item nascitur quædam tristitia, tum de diuina offensa, tum quod tantum differatur diuina visio.

Hæc autem deuotio vt bene docet Cajetanus 2.2. quest. 82. art. 3. excitatur primo & præcipue ex contemplatione diuinæ excellentiæ & beneficiorum ab eo in nos promanantium. Secundo, ex consideratione propriorum defectuum, quia cognoscimus nobis necessarium esse Deo niti vt aliquid boni habeamus.

Hanc igitur deuotionem ad religionis virtutem tanquam eius obiectum & materiam pertinere, nemini dubium esse potest. de Castro Sum. Mor. Pars 11.

test: cum sit signum quo diuinam excellentiam & omnium ab illo dependentiam protestamur, & in iis DD. conueniunt.

2. Secundò, dicendum est orationem esse petitionem decentium, sic D. Damasc. lib. 3. de fide orthodoxa cap. 14. Basilus hom. 5. de variis quæ est in Martyrem Iulianam. Non enim ad orationem sufficit te bona aliqua à Deo desiderare, sed insuper requirit, vt illa ab ipso petas. Immo in ipsa petitione præcipua ratio orationis consistit. Quia præcipue per ipsam petitionem Deum honoramus: siquidem ipsa petitione illi nos submittimus, protestantes eius diuinam dignum honore. Licet enim qualibet creatura intellectualis dicat ordinem ad Deum: nihilominus tamen potest per se esse digna aliquo honore distincto ab eo, quo Deus est dignus, quia habet excellentiam distinctam ab illo. Et hinc colligi potest differentia, quæ est inter reuerentiam exhibitam imaginibus Christi, & reuerentiam exhibitam Sanctis quatenus tales sunt. Nam quodammodo Christi adoratur & colitur, non adoratur & colitur ob aliquam excellentiam ipsi inherentem: sed ob excellentiam, quæ in prototypo & exemplariis reperitur, & quatenus illud respicit, ita vt exemplar sit quod formaliter adoratur, & cui nos formaliter submittimus, imaginem autem materialiter tantum. At Sanctus, quia sanctus est, habet propriam excellentiam distinctam ab excellentia diuina, quæ illum dignum honore facit ac proinde potest distinctam virtutem, vt honoratur ab eis, quam petit ipse Deus.

Sed obicitur orationem ad virtutem charitatis, vel spei pertinere posse. Quia ad illam virtutem pertinet media apponere; ad quam pertinet finis intentus. Sed finis intentus in petitione esse potest petiti obtinere, vt Deo magis placeas, illòque finaris. Ergo petiti facta ex tali fine ad charitatem, vel spei pertinent. Ergo non ad religionem.

Respondeo potest cum Lessio supra, negando vltimam consequentiam. Quia optime stat vnus actum à multiplici virtute imperari. Potes enim missam audire, vt voto satisfacias, & vt adimpleas Ecclesiæ præceptum. Item potes docere ignorantem ex compassione proximi, & vt illi beneficia, in quo virtutem misericordiæ exeres: & potes illum docere vt gratum te Deo exhibeas, eique placeas, qui charitatis actus est. Sic similiter potes à Deo beneficia postulare, vt illi placeas, vel vt illo finaris, vel vt debitum ei cultum & honorem exhibeas. Secundum finem ergo in petitione propositum erit actus vel charitatis, vel spei, vel religionis. Quod si ab illo triplici fine imperetur, erit actus imperatus illius triplicis virtutis.

Sed hæc solutio nullo modo satisfaciunt. Quia aliàs oratio non magis erit religionis actus quam penitentia, charitatis, & spei, cum æqualiter ab iis omnibus prouenire possit. Quapropter dicendum censio cum Suarez lib. 1. de oratione cap. 2. m. 9. orationem semper esse actum imperatum immediate à virtute religionis: quia semper assumitur vt medium ad inclinandum & mouendum Deum vt petita concedat: non potest esse medium nisi quatenus honoratum est diuina maiestatis; ac proinde quatenus procedit ex tali affectu. Ergo licet ex affectu charitatis velis rem postulatam obtinere; non inde inferatur, postulationem à charitate imperari immediate, sed solum inferatur charitatem imperare virtutem religionis, ipsamque elicere affectum petendi rem illam, & ex tali affectu petitionem in cultum Dei elici.

Adde à quacumque virtute petiti imperetur, semper est actus implicitus religionis; quia semper aptus est generare de Deo affirmationem, & debitum de illo conceptum: licet in genitio & protestatio coram Deo, est à sola charitate imperetur? est tamen actus implicitus religionis; quia illo testamur excellentiam diuinam nobis esse superiorem.

3. An autem petiti seu oratio actus sit intellectus, vel voluntatis, dicendum est vnusque actum esse, sed præcipue voluntatis, sic Suarez lib. 1. de orat. toto cap. 3. Breuiter proba. Ad petitionem seu orationem. Primum est necessarium vt cognoscas illorum, quæ petere vis, habere indigentiam, Deumque potentem esse ea concedere. Secundo, debes velle vt ea tibi vel aliis concedat, si pro aliis est petiti. Tertio, manifestare debes illi tuum desiderium cum supra dicta humili cognitione, vt inde moueatur Deus ad beneficium concedendum. Neque aliud imaginari potest quod ad petitionem possit extorquiri. In duplici ergo priori actu intellectus & voluntatis oratio consistere non potest: cum possis cognoscere Principem aliquam potentem esse tibi concedere beneficium aliquod, illudque possis desiderare, non tamen velis ab illo petere. Ergo petiti aliquid amplius est à desiderio beneficii, & cognitione potestatis in concedente & indigentia in recipiente. Restat ergo vt sit practica manifestatio illius desiderij & recognitionis. Quæ manifestatio, est aliquibus placeat esse formalem actum intellectus: mihi probabilius videtur esse formalem actum voluntatis. Nam hæc practica manifestatio nihil aliud est, quam voluntas qua vis tuum desiderium & humilem cognitionem Deo fieri manifestam, vt inde ipsa moueatur ad bene concedendum. Per eam enim voluntatem loqueris cum Deo, ad illumque desideria tua dirigis. Hac enim ratione vnus Angelus cum alio loquitur, quatenus vult suum desiderium illi fieri manifestum, & petitionem citra illum exercet, si velit vt ex tali manifestatione, moueatur ad concedendum desideratum.

4. Laus & gratiarum actio ad orationem pertinent, quia & petitionem solent antecedere, & illius consecutionem non leuiter iuuant, & obrenta petitione debentur. Laus ergo interior Dei actus est formalis intellectus, quo diuinam excellentiam reco-

ESTRO
ALAO
TOM.
E III